

METODY VÝZKUMU GENDEROVÉ PROBLEMATIKY

19. 5. 2012

15:00 - 15:40 - 40 minut - BLOK 1: epistemologie

15:45 - 16:25 - 40 minut - BLOK 2: principy kvantitativního přístupu

16:35 - 17:15 - 40 minut - BLOK 3: principy kvalitativního přístupu

17:20 - 17:45 - 25 minut - BLOK 4: konzultace - připravte si otázky

Základní otázky metodologie vědy:

Ontologie: <i>Co je realita?</i>	Zabýváme se otázkami týkajícími se povahy toho, co existuje a co můžeme zkoumat. Je realita jediná a objektivní, existující nezávisle na našem vnímání? Nebo je realita modifikována našim apriorním porozuměním a předpoklady? Dříve měla hlavní slovo v této problematice filozofie. Panuje přesvědčení, že ontologie se mění tak, jak se mění způsob poznání věcí.
Epistemologie: <i>Jak můžeme poznat svět?</i>	Epistemologie je oblastí filozofie, zabývající se teorií poznání. Většinou vychází z individuálního pojetí. Získávám své poznání pomocí smyslů, nebo je dáno strukturou mého myšlení? Mohu uplatnit intuici a osobní zkušenost? Základní epistemologické přístupy představuje empirismus a idealismus resp. racionalismus. Empiristé věří, že poznání pochází z naší přímé zkušenosti světa. Racionalisté a idealisté argumentují, že poznání je dáno apriorními kategoriemi našeho myšlení. V současnosti nabývá na významu „decentrování“ role osobnosti a příklon k sociálním formám epistemologie.
Axiologie: <i>Jaká je role hodnot a etiky?</i>	Axiologie se věnuje otázkám osobních hodnot, morálky a etiky výzkumníka. Na čí straně má stát výzkumník? Může ignorovat otázky morálky?
Rétorika: <i>Jaký je jazyk vědy?</i>	Jak psát o výzkumu? Je např. psaní ve třetí osobě nebo v první osobě množného čísla vhodnější než v první osobě jednotného čísla?
Metoda: <i>Jak zvolit vhodný proces k získání validních poznatků?</i>	Jak má vypadat logika výzkumu, abychom získali validní závěry? Jaké jsou vhodné metody získání dat a jejich analýzy?

Základy moderní epistemologie

POZITIVISMUS

A. Comte (1798 – 1857)

Omezení metafyziky, věda je popisem faktů

Vzorem pro všechny vědy jsou přírodovědecké metody

Východiskem je empirismus (senzualismus)

NEOPOZITIVISMUS (1. polovina 20. stol.)

Spojení empirismu/pozitivismu s výsledky moderní logiky a studia základů matematiky

Tzv. vídeňský kruh (Carnap, Feigl, Frank) + (Wittgenstein, Popper)

Důsledné antimetafyzické stanovisko

Obrat k jazyku – věty jež mají smysl jsou verifikovatelné

Jednotný jazyk vědy – jazyk fyziky

metoda falzifikace – K. R. Popper

třístupňové schéma: problém -> pokusy o řešení -> eliminace

čtyřstupňové schéma:

- 1. starší problém**
- 2. pokusné tvoření teorií**
- 3. eliminační pokusy**
- 4. nové problémy**

Obrat od verifikace k falzifikaci

možnost falzifikace je kritériem teorií použitelných v empirické vědě

systematické snahy o falzifikaci odlišují vědu od zdravého rozumu

Paradigma, Kuhn, T. *Struktura vědeckých revolucí* 1970

- referenční rámeček
- hrají zásadní roli ve vědě i v každodennosti (naše názory a pocity jsou odvislé od paradigmatu, do kterého jsme byli socializováni)
- paradigma jako přijímané příklady vědecké praxe, zahrnují zákony, teorii, aplikace a instrumentaci
- Věda, je to co za vědu považují vědci v daném oboru.
- Paradigma omezuje množinu řešení a postupů, které jsou ve vědě dovoleny
- Normální věda - výzkum zakotvený v jednom či více minulých vědeckých výdobytcích, které určitá komunita přijímá jako základ pro budoucí praxi. Normální věda je praxe, kdy skupina vědců přijímá shodné paradigma
- V sociálních vědách na rozdíl od přírodních jde zřídka o totální vyvrácení paradigmatu – spíše otázka využitelnosti

tři otázky, které pomáhají definovat paradigma

- Ontologická – jaká je podstata reality
- Epistemologická – jaká je povaha poznání a vztahů mezi tím, kdo poznává a tím, co má být poznáno
- Metodologická – jak má poznávající postupovat, aby získal požadované poznání a porozumění

vztah sociálních a přírodních věd

Problém kauzality

Jádrem vědy je hledání příčin a důsledků – snaha o manipulaci, předpovědi

dva aspekty problému v sociálních vědách

-Těžko definovatelné přirozené systémy – problém epistemologický

-Zkoumané jednotky jsou nadány vůlí – problém ontologický

Srov. Sociální nepokoje vs. výbuch sopky

vztah sociálních a přírodních věd

Problém sociálního jednání

Zkoumané jednotky samy interpretují své chování

Vedle příčin a důsledků lze hovořit o důvodech a účelech – jednání je vědomé

Srov. Výběr partnera vs. párování hmyzu

Srov. – Weber / Durkheim

vztah sociálních a přírodních věd

Problém interference

Jednotky zkoumání vnímají výzkum, jsou náchylné k ovlivnění

Srov. Rozhovor, dotazník, pozorování, experiment

Problém jazyka

Jazyk vědy se prolíná a vychází často z jazyka každodennosti
Pojmy vědy mají význam také v diskursu každodennosti, jsou užity a reinterpretovány

*Srov. Plazma, neuron, teplota, svítivost...
vs. stereotyp, jednání, kapitál, racionalita*

(feministická) kritika tradiční vědy

- **kritika pozitivismu, nereflexe pozičnosti**
- pozitivisté mají za to, že jestliže zvolíme optimální nástroj měření a použijeme ho vhodným způsobem, tak získáme pravdivé poznání
- Místo toho Intersubjektivní realita – schopnost shodnout se na významu pojmů

(feministická) kritika tradiční vědy

- **Reformulace výzkumných problémů a otázek**
- Kritika zaujatosti vědění
- zkoumá většinou muže (výsek zkušenosti) a interpretuje jejich zkušenost z mužské perspektivy
- (například práce je definována přísně jako placená práce, čímž jsou vyloučeny ženy a jejich domácí práce)
- **také důraz na nehierarchický přístup k výzkumným subjektům** (metoda a technika)
- feministická metodologie je ale také předpojatá, protože může být slepá k jiným formám nerovnosti – rasové, věkové, sexuální orientace, západ východ

Problém dualit

- Subjekt – objekt

Výzkumník jako subjekt – zkoumaná osoba
objekt – reprodukce hierarchie

- Racionalita – emocionalita

Reprodukce patriarchálních způsobů
organizace výzkumu

- Oproti dualitám vnímání jako kontinuum,
výzkum jako proces

Feministický empirismus

Vychází z liberálního feminismu

Důsledná aplikace metodologií, které existují

- Zohledňovat kontext výzkumu
- Reflektovat zkreslení při vytváření výzkumného problému
- Reflektovat povahu metod, jež jsou androcentrické

Standpoint feminism

Standpoint = hledisko, stanovisko, úhel pohledu

Různá hlediska podle pozice v sociálním systému (Hegel/Marx)

Mocenská struktura utváří hlediska privilegovaných a utlačovaných.

Privilegovaná skupina však dominuje ve sféře vykládání světa, proto pohled utlačovaných částečně zahrnuje i pohled privilegované skupiny. Specifickou část jejich pohledu odhalí lépe člen skupiny.

Neexistuje univerzální pravda – všechno vědění je strukturováno pozicí v sociálním systému a mocí.

Postmoderní feminismy

Obecně postmoderní vlivy v metodologii (i jinde) s feministickými do jisté míry splývají.

Širší skupina přístupů, pro něž je společné:

Východiskem zkoumání je hlas menšin

Samozřejmostí je vyjednávání mezi stanovisky

Pozornost je věnována dynamice moci a vědění

Výzkum je angažovaný, politický

Rekapitulace – pojmy, které je třeba znát

Epistemologie, metodologie

Paradigma, normální věda

Princip falzifikace

Feministický empirismus

Standpoint epistemology

Postmoderní feminismy

Koncept, teorie, hypotéza

Kauzalita, pravděpodobnostní kauzalita